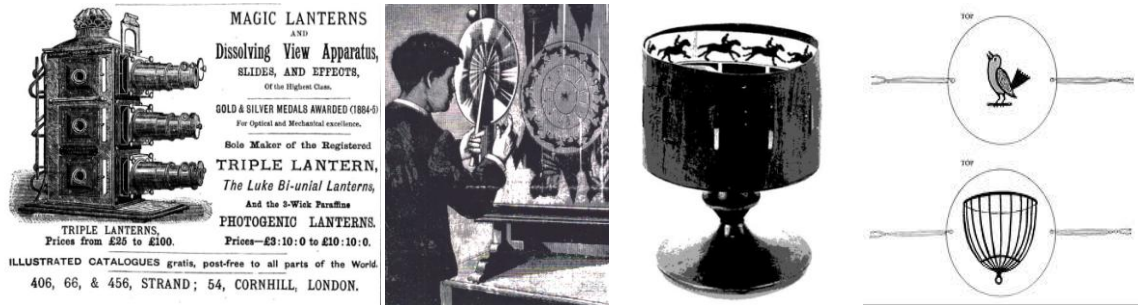

ANKARA'DA SİVİL MİMARİ BELLEK

Nejat Tekelioğlu'nun Sinemalı Apartmanları: Talip ve Başkent (Kavaklıdere) ¹

Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu²

Mimarlık dergisinde Önder Şenyapılı tarafından kaleme alınan Ankara'70 adlı yazıda Ankara'da erken cumhuriyet döneminden 1970'li yıllara kadar yaşanan değişimler konu edilir³. Bu yazıda, 1953 Ankara İmar Komisyonu Raporu'na göre, Ankara'da o yılda var olan sinema sayısının 10 iken, 1970 yılına gelindiğinde 40'ı geçtiğinden ve Cebeci'de 10, Yenışehir'de 7, Maltepe'de 7, Kavaklıdere'de 5, Küçükesat'ta 2, Ulus'ta 6, Yenimahalle'de 3, ve Bahçelievler bölgesinde 1 sinema salonunun bulunduğundan söz edilir⁴. Ankara'daki sinema salonlarının sayısında 1970'li yıllara gelindiğinde yaşanan artışı ve Nejat Tekelioğlu'nun da tasarladığı sinemalı apartman projeleriyle destek verdiği bu süreci daha iyi anlamak için sinemanın, hatta sinema öncesindeki dönemin, gelişimine bakmak gerekir.

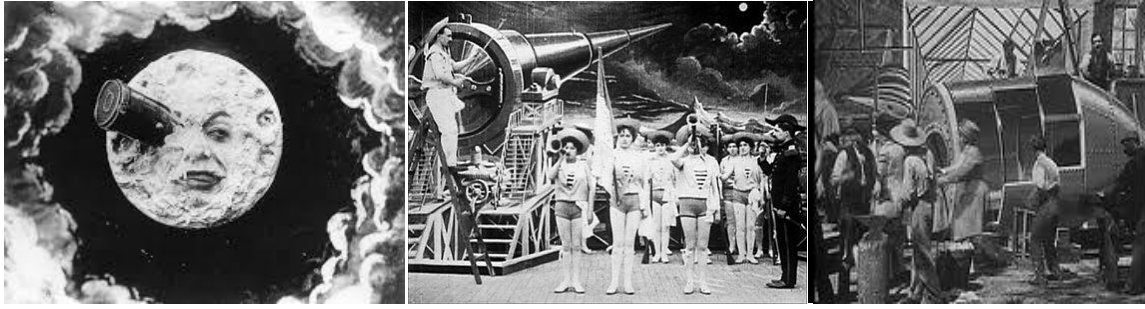
Şekil 1: Lanterna Magica (Büyülü Fener), Phenakistoscope, Zootrope (Yaşam Tekerleği) Thaumatrope (Mucize çevirici) gibi sinemayı önceleyen görme ve görüntüleme aygıtları.

Sinemanın doğumu Auguste ve Louise Lumiere kardeşlerin *sinematograflarının* patentini aldıkları 1895 yılı olarak belirtilse de, sinemanın bir de sinemadan önceki bir dönemi vardır. Jonathan Crary'nin *Gözlemcinin Teknikleri: On Dokuzuncu Yüzyılda Görme ve Modernite Üzerine* adlı kitabında belirttiği gibi 19.Yüzyılda çok sayıda optik aygıt ve görme/görüntüleme tekniğinin keşfi yeni bir imge üretim sürecinin başlamasına olanak tanımıştır⁵. Kaleidescope (1815), Thaumatrope (1825), Fenakitiskop (1830), Zootrope (1834), Phenakistoscope (1837), Stereoskop (1840'lar), Phantascop (1870), Magniscop (1895), Bioscope (1895) Vitascope (1896), Filoscope (1898) ve daha birçok optik aygıt bakan-gözden seyreden-göze geçilen yeni bir görme rejiminin oluşmasına katkı sağlamıştır (Resim 1). Crary için görme ve görüntülemedeki bu dönüşüm, Ortaçağ imge dağırıcısını Rönesans perspektifinden ayıran kırılmadan bile daha derin bir etki yaratmıştır (13). Ve, Başlangıçta yalnızca optik gözlem amacıyla kullanılan bu aygıt ve teknikler çok kısa bir süre içinde popüler eğlence biçimlerine dönüşmüş, gündelik hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve günümüz sinema mekanlarının ortaya çıkışına ön ayak olmuşlardır.

Resim 2: Sırayla Lumiere kardeşlerin Bir Trenin Gara Girişi filmi, Edison'un tek kişilik sinema izleme dolabı, Edison'un Berber Dükkanı isimli kısa filmi.

Sinemanın ticarileşmesi ve eğlence sektörüne hizmet eder hale gelmesi aslında Lumiere’lerden sonraki bir zamana denk gelir. Lumiere’ler için sinema kendi tabirleriyle “ticari bir geleceği olmayan bilimsel bir merak”tan öte bir şey değildir. Lumiere’lerin bu yaklaşımı gerek 28 Aralık 1895’te Paris’teki Grand Cafe’de gösterilen Fabrikadan Ayrılan İşçiler, Bir trenin Gara Girişi, Bir Duvarın Yıkılışı, Bahçıvan gibi filmlere bakıldığında gerekse Lumiere’lerden bir sene önce, 1894 yılında, Amerika’da icat ettiği Kinetoscope adlı görüntü izleme dolabında gösterilen kısa filmlere bakıldığında daha da iyi anlaşılır. Her ne kadar Lumiere’lerle beraber (ve daha sonra Edison’un Vitascope’uyla beraber) kalabalık bir kitleye yapılan gösterimler başlamış olsa da, Lumiere’lerin ve Edison’ın filmlerinin şu an anladığımız haliyle sinemadan farklı bir yerde oldukları söylenebilir (Resim 2). Öncelikle, Lumiere’ler ve Edison tarafından (ve o dönem film yapan diğer yönetmenler tarafından) çekilen filmler açık havada çekilirlerdi. Filmler için her hangi bir set ortamının, kontrollü bir çevrenin kurulmasına ihtiyaç duyulmazdı. Yönetmenlerin⁶ filmlerinde de herhangi bir senaryo olmazdı. Filmler belgeci (belgeselci değil) bir yapıya sahiptiler; ya gündelik hayattan bir takım sahneleri aktaran ya da örneğin, Arabaya Binen İtalyan Kralı, Çar II. Nikola’nın Taç Giymesi filmlerinde olduğu gibi önemli insanların aktualite filmleriydi.

Resim 3: George Melies’in 1902 tarihi Aya Seyahat filminden kareler.

Sinema tarihindeki asıl kırılma ve sinemanın şu an anladığımız haline dönüşümü Fransız yönetmen George Melies’in⁷ Jules Verne’in *Aya Seyahat* adlı romanını sinemaya uyarladığı 1902 tarihli filmle başlatılabilir (Resim 3)⁸. Öncelikle, Melies sineması, Lumiere’lerin ya da Edison’unkinden farklı olarak belgeci değil kurgusaldır. Geliştirdiği *stopmotion* ve *superempoze* teknikler sayesinde Melies, çekilen filme ‘müdahale’ eder hale gelmiştir. Ek olarak, Melies’in filmleri dış mekan yerine set ortamında çekilmektedir. Bu filmlerin sadece daha kontrollü çevresel-fiziksel ortamlarda çekildiği değil aynı zamanda artık sıradan insanlar yerine’ aktörlerin’ varlığıyla hazırlandıkları anlamına da gelmektedir. Artık gündelik hayattan aktarılan aracısız kareler yerine aktörlerin canlandırmaya çalıştığı bir ‘senaryo’ vardır.

Melies’in Lumiere’lerin ticari bir geleceği olmayan ve sadece bilimsel bir merak olarak gördükleri sinemaya getirdiği yeni boyut sinemanın kitlesel ve ticari bir eğlenceye dönüşmesini sağlar. 1905 yılında ilk sinema salonu olan Nickelodeon’un⁹ açılması sinemanın kitleselleşmesi yönünde ilk büyük harekettir (Resim 4). Nickelodeon’un ardından sinema salonlarının sayısı çoğalır ve sinema salonları modern gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelir. Artık filmler Lumiere’lerin zamanında olduğu gibi kahvelerde gösterilen bir etkinlik olmaktan çıkmıştır. Sinema salonlarındaki artışa paralel olarak salonlarda gösterilen sinema filmlerinin sürelerinde de ciddi bir artış gözlemlenir. Lumiere kardeşlerin ve Edison’un gösterdiği filmlerin süresi 1 dakika civarındayken, 1902 tarihli *Aya Seyahat* filminde bu süre 10 dakikaya çıkmıştır. 1906 yılında, Nickelodeon açıldıktan bir sene sonra, bir sinema filmi 70 dakikaydı. 1915 yılında geldiğinde ise , örneğin Griffith’in *Bir Ulusun Doğuşu* filminde

olduğu gibi bu süre 3 saate çıkabiliyordu. 1911 yılında ilk Hollywood stüdyosu olan Nester Corporation'ın kurulmasından birkaç yıl sonra şehirde 20'den fazla stüdyo kurulmuş ve yılda 400 film çekilebilecek bir altyapı oluşmuştur. 1920'li yıllar boyunca sinema endüstrisi hızla büyümüş ve özellikle 1920'lerin sonunda filmlerin 'seslenmesi'¹⁰ ve 1930'ların sonundan filmlerin 'renklenmesiyle'¹¹ sinema, daha da büyük kitlelere ulaşmıştır¹².

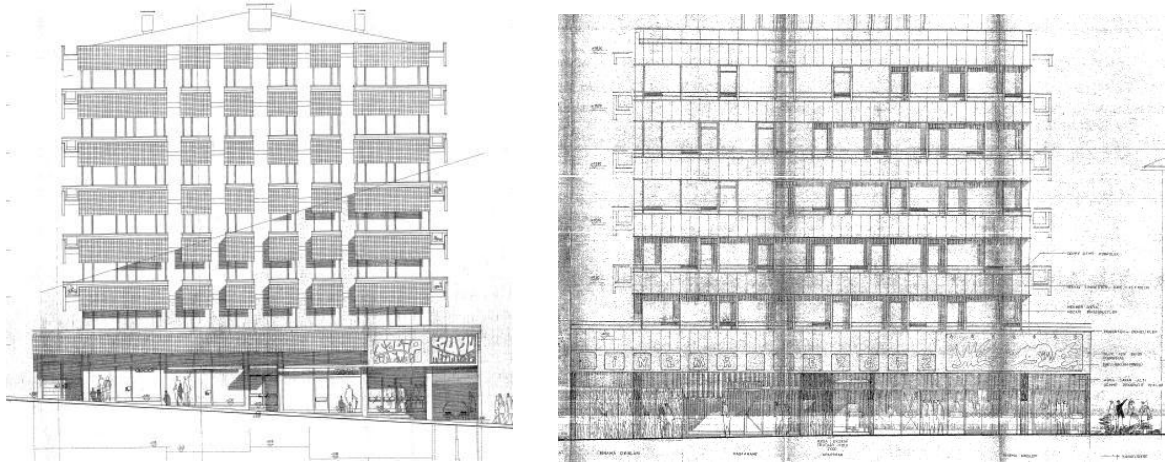
Resim 4: Dünyanın ilk sinema salonu olarak kabul edilen Nickelodeon'un cephesi ve iç mekanı

Türkiye bağlamında sinema endüstrisinin gelişimi dünyadaki gelişimiyle paralellik gösterir. Lumiere kardeşlerin Paris'te Grand Cafe'de yaptıkları gösterim 1 yıl sonra Osmanlı'ya gelmiş ve Galatasaray'da bir birahane de seyirciyle buluşmuştur¹³. Bu bağlamda, görsel ve plastik sanatların diğer alanlarına karşı olan 'tavır' düşünüldüğünde, Osmanlı'nın fotoğraf ve sinemayı tereddütsüz kucaklayan anlayışı dikkat çekicidir. 1908 yılında sürekli film gösterilen ilk salon Beyoğlu'nda Sigmund Weinberg tarafından *Cinema Pathe* adıyla açılır. 19. yüzyıl sonunda film gösterimlerinin yapılmasına izin verilirken çekilmesi konusunda böylesine bir destek yoktur. Bu kapsamda, çekilen ilk sinema film 20. yüzyılın başlarına tarihlenecektir: daha önce 'yabancı' yönetmenler tarafından çekilen birkaç sinema filmi denemesi olsa da¹⁴, 1914 yılında Fuat Uzkınay tarafından çekilen ve belgeci nitelikte olan *Ayestefanos'taki Bir Rus Abidesinin Yıkılışı* filmi Türk sinemasının başlangıcı olarak sayılmaktadır¹⁵. Bu film den üç yıl sonra, 1917 yılında, Sedad Simavi tarafından çekilen *Pençe* ve *Casus* Türkiye'de çekilen ilk konulu filmler olacaktır. 30'lu ve 40'lı yıllar Türk Sineması'nın en önemli kişisi olan Muhsin Ertuğrul tarafından 1928 yılında çekilen İstanbul *Sokaklarında* filmi ilk sesli Türk filmidir¹⁶. 1950'li yılların Türk sineması için önemi bu yıllara kadar görülen 'tiyatro etkisinden' kurtularak özgün sinema senaryolu filmlerin üretiminin başlamasıdır¹⁷. 1953 yılında Muhsin Ertuğrul tarafından çekilen Halıcı Kız filmi hem bu dönemin önemli filmleri arasında yer alır hem de renkli ilk Türk filmi olarak sinema tarihine geçer.

Dolayısıyla, Batı'daki gelişimlere paralel olarak 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ortalarına (televizyonun etkisinin artmasına kadar) sinema endüstrisi hızla gelişmiş ve sinemalar modern gündelik hayatın önemli mekânlarından biri haline gelmiştir. Bu kapsamda, Arkitekt dergisinin 1930'lu yıllarının ortalarından başlayarak gerek Türk mimarlar tarafından gerek de yabancı mimarlar tarafından tasarlanan sinema projelerine yer vermesi şaşırtıcı değildir¹⁸. Derginin ilk kez yayınlandığı yıl olan 1931 yılında Mimar Hakkı dergide *Sinema Binaları* adıyla bir makale yayınlar; ve De Mari , Hans Poelzig gibi önemli mimarlar tarafından tasarlanan sinema projelerini anlatır¹⁹. Yurtdışındaki önemli sinema projelerinin anlatıldığı bu yazıyla aynı yıl, Mimar Macit Rüştü tarafından İstanbul

Lisesi'nde yer alan sinema projesine yer verilir²⁰. Arkitekt dergisinde mimar Macit Rüştü tarafından tasarlanan projenin yayınlanmasının ardından sırayla; 1934 yılında mimar Bedri tarafından tasarlanan Bursa Teyyare Sineması²¹, 1936 yılında Seyfi Arkan tarafından tasarlanan ama gerçekleşmeyen sinema projesi²², 1949 yılında Abidin Mortaş tarafından tasarlanan Büyük Sinema projesi²³, 1952 yılında yine Abidin Mortaş tarafından tasarlanan Nur Sineması ve Oteli²⁴, 1954 yılında Feyyaz Tüzüner tarafından tasarlanan Yeni Sinema projesi²⁵, 1958 yılında mimar Emin Necip Uzman tarafından tasarlanan Yeni Melek Sineması²⁶, ve 1960 yılında Ruknettin Güney tarafından tasarlanan ve içinde Şadi Çalık'ın rölyeflerinin olduğu Konak Sineması projesi yayınlanır²⁷.

Nejat Tekelioğlu tarafından 1968 yılında Başkent Apartmanı bünyesinde tasarlanan Kavaklıdere ve 1969 yılında Talip Apartmanı bünyesinde tasarlanan Talip sinemaları yukarıda bahsedilen ve sinema salonlarının sayısının hızla arttığı bir sürecin devamı olarak görülebilir (Resim 5) . Her iki sinema salonu da balkonlu, localı, geniş fuayeli, ve tek salonlu büyük (500-600 kişi) sinema mantığının son örneklerindendir. Talip ve Kavaklıdere sinemaları zaman içinde değişen kültürel koşullara ve sinema izleme alışkanlıklarındaki farklılaşmaya paralel olarak ya kapanmış ya da bölünerek yeni sinema düzenine adapte edilmeye çalışılmıştır. Fakat gerek bir dönemin sinema kültürünü yansıtmaları, gerekse sokakla ve apartman bloğuyla kurdukları ilişki bakımından belgelenmesi ve korunması gereken önemli örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ek olarak, bir dönemin temsili sayılabilecek her iki yapının da, mimarlık literatürü tarafından sadece Vedat Dalokay'la ortaklığıyla, özellikle de 1957'de kazandıkları ama yapımı gerçekleşmeyen Kocatepe Camii projesiyle anılan ve Ankara'da özellikle sivil mimarlık alanında çok fazla yapıya imza atmış olmasına karşın çoğunlukla görmezden gelinen bir mimar tarafından tasarlanmış olması bu yapıların önemini daha da arttırmaktadır

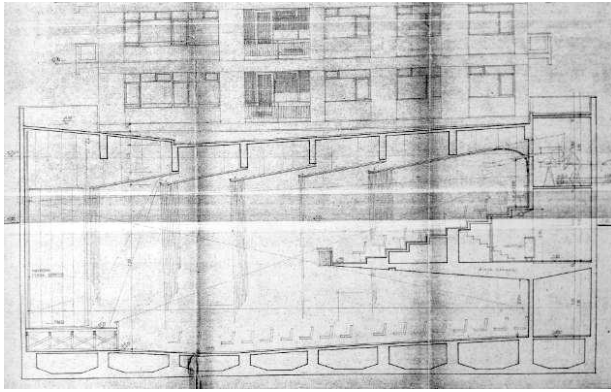
Resim 5: Solda Talip Apartmanı/Talip Sineması, sağda Başkent Apartmanı/Kavaklıdere Sineması

Nejat Tekelioğlu tarafından tasarlanan her iki yapı da Kavaklıdere bölgesinde yer alan, özellikle 1960'lardan sonra hızla Ankara'nın en önemli yaşam merkezi haline gelen ve üzerinde çoğunlukla pasajların, mağazaların, restoranların, cafelerin ve pastanelerin olduğu Tunalı Hilmi Caddesi üzerinde yer alır. Yapılardan bir tanesinin (Talip Apartmanı) cadde kotunun üstünde 6 katı varken, diğerinin 5 katı vardır. Her iki yapının da cephe kararlarının yöneldikleri keskin batı ışığını kesmek üzerinden şekillendiği söylenebilir. Özellikle Talip Apartmanı'nda her pencerenin altından başlayan ve bir aşağıdaki kat penceresinin üstünün bir kısmına kadar inen ışık kırıcı/gölgelikler yapının ana biçimsel kararını oluşturur (resim 6).

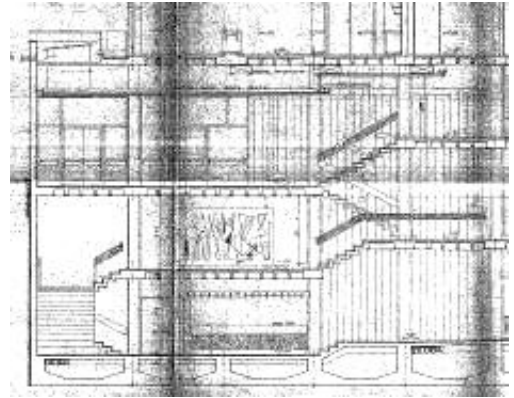

Resim 6: Talip ve Başkent Apartmanı'nın cepheleri ve cephelerde yer alan güneş kırıcılar.

Her iki yapının da zemin katlarında, cadde üzerindeki dokuya paralel olarak, mağazalar vardır. Her iki yapıda da gerek sinema mekânının giriş ve çıkışları gerekse apartman bloğunun girişleri bu mağazaların arasından yapılır²⁸. Zemin kotundan sinema mekanına girişte, her iki yapıda da, bizi ön fuaye mekanı ve bilet gişesinin olduğu bir alan karşılar. Ve bu alan geçildikten sonra, her iki yapıda da bodrum katlarına inilerek önce balkon ve locaların olduğu alanın fuayesine daha sonra da parter katının fuayesine ulaşılır (Resim 7). Her iki yapıda da bu fuaye mekanları, dönemin diğer sinema salonlarında da olduğu gibi, çeşitli duvar rölyefleriyle süslenmişlerdir (Resim 8)²⁹.

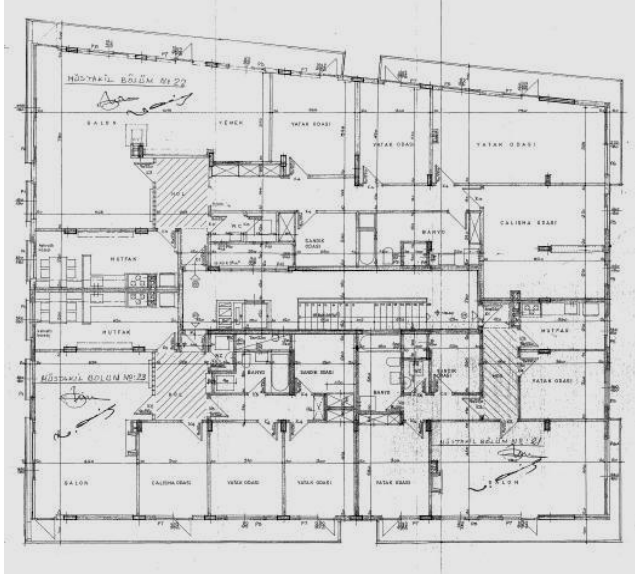
Resim 7: Kavaklıdere Sineması'nın balkonlu salonu

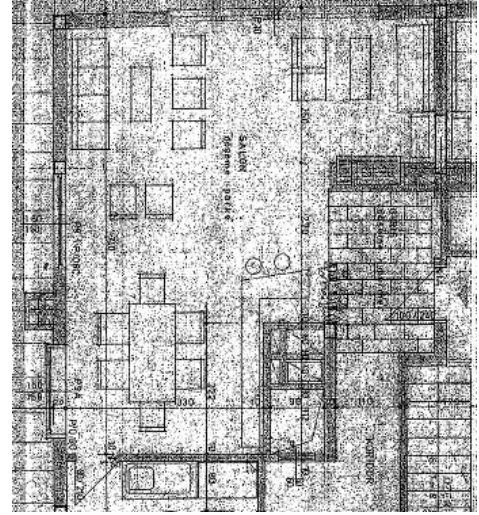
Resim 8: Kavaklıdere Sineması'nın kesitindeki rölyef

Her iki apartmanın da apartman girişi ve giriş holü, dükkanlara ve sinema mekanına alan kazandırmak için çok son derece dar yapılmıştır. Apartmanların giriş holü asansör ve merdivenin olduğu ince uzun bir koridor şeklinde çözülmüştür. Apartmanların kat holleri de apartmanın giriş holü gibi dardır. Başkent Apartmanı'nda, sinemanın olduğu kütlenin apartman kütesine takılması ve apartman boyunca yükselmemesinden her katta yalnızca her biri 3 oda ve 1 salon olan 2 daire vardır. Talip Apartmanı'nda ise, sinema kütesinin apartmana doğru yükselmesinden dolayı, her katta 2 yatak odası ve 1 salon, 3 yatak odası ve 1 salon, 4 yatak odası ve 1 salon şeklinde toplam 3 daire vardır. Her iki projede de tüm yatak odalarında gömme dolap bulunmaktadır. Her iki projede de banyo mekânına

ek olarak misafirlerin kullanacağı bir tuvalet mekânı eklenmiştir. Talip Apartmanı'nda bulunan dairelerde, Başkent Apartmanı'ndan farklı olarak her dairede bir 'sandık odası' bulunmaktadır (Resim9). Talip Apartmanı'nda görülen diğer bir farklılık Başkent Apartmanı'nda yan cephede olan mutfakların ön cephede olmasıdır. Dairelerin salonlarıyla bir dönem temsili sayılabilecek bir 'servis penceresiyle' ilişki kuran mutfakların Tunalı Hilmi Caddesi'ne bakan ön cephelerinde salondaki yemek masasına ek olarak bir kahvaltılık masası konumlandırılmıştır.

Resim 9: Talip Apartmanı'nın kat planları

Resim 10: Başkent Apartmanının salonu ve Amerikan bar

Başkent Apartmanı'nın kat planlarında karşımıza çıkan en dramatik farklılık ise 'amerikan barı' olgusudur. Tıpkı 'servis penceresi' gibi, 'amerikan bar' da özellikle 1960 sonlarında tasarlanan mekanlarda karşılaştığımız ve pek çok mimarın projelerinde yer verdiği bir dönem temsilidir. Amerikan bar, Meltem O. Gürel'in belirttiği gibi "1970'ler boyunca sosyal sınıflandırmanın nesneleşmesi olarak yaygın bir mekansal ve dekoratif unsurdur"³⁰. Birleşik Devletlerin 2. Dünya Savaşı'ndan sonra tasarım kültürünün lider ülkesi olması ve bu anlamda sunduğu yaşam biçiminin (içki ile sosyalleşme, evde parti verme, v.b) bir uzantısı olarak görülebilir. Bu anlamda Amerikan bar - tıpkı zemin kotunda Amerikan filmleri gösteren sinema mekanı gibi- 'amerikanlaşmanın' diğer ülkelerin 'wohnkultur'üne giren ve yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen bir olgu olarak karşımıza çıkar (Resim 10).

Yukarıda sözü geçen mimari özellikleriyle Nejat Tekelioğlu tarafından tasarlanan Talip ve Başkent Apartmanları Ankara'daki önemli sivil mimarlık örneklerinden ikisidir. Bu apartmanlar gerek alt katlarında bulunan sinema ve mağaza mekânları, gerek apartman bloğundaki daireleri, gerek bu dairelerin yapıldığı yılların konut politikası hakkında bilgi vermeleri, gerekse bütün bu mekânlardaki özgün tasarım yaklaşımları ve mimari detayları bakımından sahip çıkılması ve korunması gereken birer mimari mirastır.

¹ Bu yazı Doç.Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç.Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç.Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Didem Bahar'ın bursiyer olarak görev aldığı *Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme* adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

² Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Öğretim Üyesi.

³ Şenyapılı, Önder.(1970). Ankara'70. *Mimarlık* 77: 24-44

⁴ Ankara sinemalarıyla ilgili daha fazla bilgi için bakınız:
Karagözoğlu, İnan. (2004) *Ankara'da Sinemalar Vardı*. Bileşim Yayınları
Evren, Burçak ve Karadoğan, Ali. (2002) *Sinemada Son Adam: Makinist Ramazan Çetin* (Ankara Sinemaları Tarihi). Ankara: Dünya Kitle İletişim Araştırma Derneği Yayınları

⁵ Crary, Jonathan. (2004) *Gözlemcinin Teknikleri: On Dokuzuncu Yüzyılda Görme ve Modernite Üzerine*. İstanbul: Metiş.

⁶ O dönemin filmleri düşünüldüğünde, yönetmen teriminin kullanılması da yanlış olabilir. Gerek Lumiere kardeşler gerekse Edison yanında bir kameramanla dolaşarak imaj toplarlardı. Topladıkları/belgeledikleri imajlara herhangi bir müdahaleleri de olmazdı.

⁷ George Meles yönetmen olmadan önce bir sihirbazdır ve sinemayı kariyerinin ilk dönemlerinde gösterilerinde kullanabileceği bir illüzyon aracı olarak düşünmüştür. Bu bağlantı, bizlere sinemanın erken dönemlerinde insanlar üzerinde yarattığı yeni, alışık olunmayan imge dünyasını sunması bakımından dikkat çekicidir.

⁸ Erken dönem sinema yapıtlarında senaryo sayısındaki azlık nedeniyle ve entelektüel izleyiciyi gösterilere çekmek için çoğunlukla klasik edebiyat metinlerinin uyarlaması yapılmıştır.

⁹ Nickelodeon adlı sinemada seyirciler 1 Nikel (madeni) para vererek tüm gün film seyretme şansına sahiptiler. Sinema salonunun ismi buradan gelmektedir.

¹⁰ Seyircilerin hem izlediği hem de dinlediği ilk film 1927 tarihli *Caz Şarkıcısı* (Jazz Singer) filmidir.

¹¹ İlk renkli film teknolojisi çoğunlukla *Wizard of Oz* (1939) gibi fantastik yapımlarda kullanıldı. Renkli film sayısındaki ciddi artış 1940 ve 1950'li yıllarda yaşandı. Televizyonun 1960'lı yıllarda renklenmesi sinemanın da tamamen renkli filmlere yönelmesine sebep oldu.

¹² Filmlerin seslenmesi kendi içerisinde bir paradoks barındırır. Sesli filmler sinemanın bir taraftan çok daha büyük kitlelere ulaşmasına hizmet ederken, diğer taraftan Amerikan sinemasının özellikle İngilizce konuşulmayan Avrupa ülkelerindeki izlenme/anlaşılma oranını düşürmüştür.

¹³ Sinema ile erken dönem etkinliklerin neredeyse tamamı Pera bölgesinde gerçekleşir.

¹⁴ Bu filmler hakkında daha fazla bilgi için bakınız: Şener, Erman (1979). *İlk Filmlerimiz*. *Kurgu* 1: 80-97

¹⁵ Özön, Nijat (1972) *Türk Sineması Tarihi*. İstanbul: Artist Yayınları

¹⁶ İstanbul Sokakları filminin dekor tasarımları tasarımcı Vedat Ömer Ar tarafından yapılır. Daha fazla bilgi için bakınız: Şumnu, Umut (Ed) (2013). *Erken Cumhuriyet Döneminde Mobilya*. Ankara: İçmimarlar Odası Yayınları

¹⁷ Tiyatro etkisinden çıkan ilk film 1952 tarihli Ömer Lütfi Akad'ın çektiği *Kanun Namına* filmidir.

¹⁸ 1930'lu yıllardan önce de Türkiye'de önemli sinema salonları vardır. Fakat bu salonlar sinema salonu olarak tasarlanmış mekanlar değildir. Çoğunluğu, tıpkı Emek Sineması'nda olduğu gibi, dönüştürülmüş mekanlardır.

Emek Sineması, bilindiği üzere, mimar Alexandre Vallauray tarafından 1884 yılında İstanbul Avcılar Kulübü olarak tasarlanmasının ardından bir çok işlev değiştirdikten sonra en son işlevi olan tiyatrodan 1924 yılında sinemaya dönüştürülmüştür.

¹⁹ Mimar Hakkı (1931) Sinema Binaları. *Arkitekt* 2:51-59

²⁰ Mimar Macit Rüştü (1931) İstanbul Lisesi Sinema Salonu. *Arkitekt*. 1:23-24

²¹ Mimar Şevki (1934) Bursa Teyyare Sineması Detayları. *Arkitekt*. 44:231-233

²² Arkan, Seyfi (1936). Sinema Projesi. *Arkitekt*. 62:41-42

²³ Mortaş, Abidin (1949) Büyük Sinema *Arkitekt*. 205-206:3-13

²⁴ Mortaş, Abidin (1952) Nur Sineması ve Oteli. *Arkitekt*. 250-251: 103-106

²⁵ Tüzüner, Feyyaz. (1954) Yeni Sinema. *Arkitekt*. 267-268:18-21

²⁶ Uzman, Emin Necip. (1958). Yeni Melek Sineması. *Arkitekt*. 293: 143-147

²⁷ Güney, Rukneddin. (1960). Konak Sineması *Arkitekt*. 298:4-9

²⁸ Talip Apartmanı/Sineması'nda ön cephede mağazalara, sinema giriş ve çıkışlarına, apartman girişine ek olarak bir de binanın 3. Ve 4. Bodrum katlarında bulunan otoparka inmek için hidrolik araba asansörü bulunur.

²⁹ Talip Sineması şu an otopark olarak kullanılmasına karşın, yapıldığı zamanki rölyefler duvarlarda halen durmaktadır.

³⁰ Amerikan bar ile ilgili daha fazla bilgi için bakınız: Gürel, Meltem, O. (2009) Consumption of Modern Furniture as a Strategy of Distinction in Turkey. *Journal of Design History* .(1): 47-67.